

Seminář

„Psychologie ve školní praxi“

Učitelovy postoje k žákům
Učitelovo očekávání

(součást okruhu 14. „Osobnost učitele“ a 15. „Vztahy mezi učitelem a žákem“)

Učitelovy postoje k žákům

- postoj – hodnotící vztah
 - viz sociální psychologie
(témata *postoje a atribuce*)
 - složka rozumová i citová
 - projevuje se jako chování
 - t.j. tendence reagovat na určité pedagogické situace, skupiny žáků i jednotlivce ustáleným způsobem
-

Charakteristiky učitelových postojů (Mareš, 1995)

- **výběrovost**
 - *(k různým „objektům“ různé)*
 - **orientovanost**
 - *(postoj kladný, záporný a neutrální)*
 - **intenzita**
 - *(různá „síla“ – od málo vyhraněného vztahu po nekritickou zaujatost)*
 - **obecnost**
 - *(postoj je souhrnem mnoha odpovědí stejného typu)*
 - **přenositelnost**
 - *(postoj je přenášen i do jiných situací vnímaných učitelem jako podobné, i když objektivně mohou být zcela jiné)*
 - **relativní stálost**
 - *(obtížně se mění)*
-

Vznik učitelových postojů

- na základě **bezprostřední interakce**
 - „*ten-co-mne-trefil-houbou-do-obličeje*“
 - „*ta-jejíž-matka-na-mne-řvala*“
 - ovlivněny i **osobností učitele**
 - temperament, UPV, vývoj profesní role učitele;
 - syndrom vyhoření atd.
 - informacemi od **jiných učitelů**
 - pověst třídy, žáka
 - na základě učitelova **postoje k celé třídě**
-

Vliv na výuku (např. Pelikán, Helus, 1983 atd.)

- učitelé mají **vyhraněný postoj (+/-) k více než 2/3 svých žáků**
 - **distribuce pozornosti (+/-)**
 - **hodnocení** – nadhodnocování žáků ke kterým má učitel kladný vztah (hodnocení příčin – atribuce)
 - **třídní učitelé znají své žáky lépe** (menší míra atribuční chyby)
 - **kladný postoj** učitel snáze zaujímá k žákům blížícím se jeho „ideálu“, nebo jemu samému podobným ;)
-

Žákovy charakteristiky ovlivňující postoj učitele

- nebezpečí **heuristik** a „psychologizování“
 - *např. píle jako znak nadání; sečtělost, přizpůsobivost atd.*
 - komunikativní dovednosti žáka
 - důležitější je „jak“ a ne „co“ žák říká;
 - dívky bývají verbálně zdatnější atp.
 - kontext pedagogické situace a školní třídy
 - výkon nebo chování v porovnání se spolužáky
-

Typy vyhraněných postojů učitele ve vztahu k žákům

- výrazně kladný postoj učitele k určitým žákům
 - mírně kladný postoj učitele k určitým žákům
 - neutrální postoj učitele k určitým žákům
 - záporný postoj učitele k určitým žákům

 - většina učitelů ovšem žáky vnímá diferencovaně (např. Štech, Viktorová, 1994)
 - (např. rozdíl v hodnocení méně než 5%)
-

Negativní dopady

- převažuje-li v učitelových postojích neobjektivita, zaujetí a nespravedlnost
 - narušuje to celkovou atmosféru výuky
 - zvyšuje napětí mezi učitelem a třídou
 - narušuje vztahy mezi žáky ve třídě
 - zhoršuje možnosti pedagogické práce ostatních učitelů (*není to tedy PNJ ;)*
-

Učitelovo očekávání

- vychází z postoje k žákovi (třídě)
 - „soukromá diagnostická nálepka“
 - kladný i záporný pól
 - sebenaplňující se předpovědi (*viz sociální psych.*)
 - Pygmalion (Galatea) efekt
 - (Rosenthal, Jacobsonová; Helus)
 - Golem efekt
 - (častější – Mertin)
 - (1) snaha (2) rezignace (3) negativní aktivita
-

Negativní působení očekávání

- u **většiny učitelů malý efekt**
 - (cca 5% ve výkonu žáků)
 - **závažné u učitelů, kteří:**
 - mají nepřiměřená očekávání u některých žáků
 - neberou v potaz zpětnou vazbu o nereálnosti svých očekávání
 - přeceňují nebo podceňují žáka dlouhou dobu
 - své očekávání systematicky prosazují ve vyučování a dlouhodobě se k žákovi chovají velmi specifickým způsobem
 - mají výrazné a vyhraněné názory na vlastní činnost a činnost žáků
-

Dopady zejména na žáky, kteří:

- jsou citliví na učitelovo jednání
 - zejména u mladších žáků (Ericson)
 - mají tendenci se poddat nebo přijmout učitelovo očekávání
 - svými charakteristikami vybočují z průměru
 - liší se od ostatních žáků v míře kontaktu s učitelem (vyhledávají jej nebo se mu vyhýbají)
-

Nutnost reflexe ze strany učitele

- učitelova subjektivní odpovědnost
 - „kdo může za neúspěch“
(Mareš, Kantorková, Skalská, 1994)

 - brát v potaz reálné možnosti žáka a individuální normu
 - formativní hodnocení
 - pedagogický takt, UPV
-